



ТИПОВА ПРОГРАМА **підвищення кваліфікації педагогічних працівників «Географія у** **21 столітті: ГІС-технології, екологія та просторове мислення»**

Розробник(и): ФОП Фоміна Тетяна Андріївна ЄДРПОУ 2173608966

Рецензент(и): Фізична особа підприємець Т.А. Фоміна

Термін дії програми: з 2025 до 2030 року

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність типової програми – Сучасна географія – це наука про майбутнє планети. Вчитель має навчити дітей користуватися картографічними даними та розуміти глобальні взаємозв'язки.

Цільова група: Вчителі географії, екології, керівники краєзнавчих гуртків.

Обсяг (тривалість): Загальний обсяг підвищення кваліфікації за цією програмою в межах одного освітнього циклу становить від 2 до 30 годин (0,06–1 кредит ЄКТС) та визначається індивідуально залежно від кількості обраних слухачем освітніх компонентів (тем). Слухач може проходити програму повторно, обираючи нові теми. У кожному випадку у сертифікаті зазначається фактично пройдений обсяг годин та тематика навчання.

Особливості реалізації програми – Програма має модульну структуру та реалізується у вигляді окремих освітніх циклів. У межах одного освітнього циклу слухач обирає одну або кілька тем відповідно до власних освітніх потреб. Кожна тема є логічно завершеним освітнім компонентом та може реалізовуватися автономно. Підсумковий обсяг підвищення кваліфікації в межах одного циклу формується шляхом накопичення обраних тем і становить від 2 до 30 годин. Слухач може проходити програму повторно, обираючи нові теми. За результатами кожного освітнього циклу видається окремий документ про підвищення кваліфікації із зазначенням фактично пройдених годин та тематики навчання.

Форма (форми) підвищення кваліфікації: дистанційна

Мета підвищення кваліфікації – Удосконалення фахових компетенцій вчителів щодо формування просторової грамотності учнів.

Завдання підвищення кваліфікації:

- Методика використання геоінформаційних систем у навчанні
- Аналіз сучасних демографічних та економічних процесів світу
- Організація проєктів зі сталого розвитку громади
- Використання VR-турів для вивчення віддалених регіонів

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться:

- предметно-географічна компетентність
- картографічна грамотність
- екологічна свідомість
- цифрова компетентність

Очікувані результати підвищення кваліфікації: Вчителі зможуть зробити предмет прикладним та цікавим, навчать учнів аналізувати геопросторові дані та відповідально ставитися до ресурсів Землі.

Оцінювання результатів підвищення кваліфікації - Оцінювання здійснюється на основі виконання рекомендованих практичних та самостійних завдань, участі в проєктній діяльності, тестування або підсумкової роботи відповідно до програми.

Документ про підсумки підвищення кваліфікації - Сертифікат або свідоцтво про підвищення кваліфікації встановленого зразка із зазначенням теми, обсягу годин та кредитів ЄКТС відповідно до вимог законодавства

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Навчально-тематичний план відображає перелік можливих курсів (тем), що реалізуються в межах програми. Проходження всіх тем, наведених у плані, не є обов'язковим. Кожна тема є окремим освітнім компонентом і може реалізовуватися автономно.

№	Назва теми	Лекції, год	Самостійна робота, год (мін.-макс.)	Усього, год (мін.-макс.)
1	Google Forms. Інструкція повноцінного уроку.	1	1-29	2-30
2	Робимо урок цікавим. Лайфхаки	1	1-29	2-30
3	Як створити захоплюючий урок: Canva, Crello, WordArt, YouTube.	1	1-29	2-30
4	Наукова та винахідницька діяльність школярів. Досвід у викладанні природничих наук.	1	1-29	2-30
5	П'ять великих викликів/відповідей для сучасного громадянина: ідентичність, пам'ять, культурна спадщина, деколонізація, пограниччя.	1	1-29	2-30
6	Застосування dogme/unplugged teaching під час викладання географії	1	1-29	2-30
7	Розкриття повного потенціалу освіти: організація якісного освітнього процесу за допомогою Google.	1	1-29	2-30
8	Цифрові карти та статистика на уроках географії: нові можливості для аналізу та дослідження. Формування ключових компетентностей учнів у процесі вивчення географії з використанням цифрових технологій.	1	1-29	2-30
9	Європейська інтеграція української освіти: політична необхідність і стратегічна інвестиція в майбутнє країни	1	1-29	2-30
10	Європейські стандарти освіти: інтеграція у навчальний процес з географії	1	1-29	2-30
11	Інтеграція географії з іншими науками. Практичні приклади уроків і проєктів у 6-9 класах як засіб формування компетентностей учнів.	1	1-29	2-30
12	Проєкти та інтегровані уроки з географії: Як залучати учнів до досліджень і практичних завдань через міжпредметну інтеграцію	1	1-29	2-30

№	Назва теми	Лекції, год	Самостійна робота, год (мін.-макс.)	Усього, год (мін.-макс.)
13	Як перетворити урок на простір пізнання. Методи проведення сучасних уроків географії та природничих наук.	1	1-29	2-30
14	Smart-Tech: від GPS-навігації до управління країнами або чому знання з географії 9 класу НУШ сьогодні актуальні	1	1-29	2-30
15	Географія майбутнього: ГІС, Big Data та супутниковий моніторинг у 9 класі НУШ.	1	1-29	2-30

3. ЗМІСТ ТИПОВОЇ ПРОГРАМИ

Тема 1. Google Forms. Інструкція повноцінного уроку.

Ключові питання теми: Базові можливості Google Forms відомі практично кожному педагогу анкетування та опитування. Однак даний ресурс має значно ширший функціонал, який рідко використовується для організації освітнього процесу. Продемонструємо один із способів проведення уроку за допомогою Google Forms.

Тема 2. Робимо урок цікавим. Лайфхаки

Ключові питання теми: 1. Як створити ментальну карту за допомогою застосунків: онлайн і офлайн 2. Якісний візуальний контент для вчителя 3. Гайд: що? навіщо? як? на прикладі історії або громадянської освіти

Тема 3. Як створити захоплюючий урок: Canva, Crello, WordArt, YouTube.

Ключові питання теми: З кожним роком стає все важче концентрувати увагу учнів на уроці, оскільки в них переважає кліпове мислення. Яскрава картинка та невелике за обсяг навчальне відео допомагають зловити увагу школярів та скерувати її у правильний напрямок. Це вдалий прийом демонстрації, завдяки якому реалізується наочний метод.

Тема 4. Наукова та винахідницька діяльність школярів. Досвід у викладанні природничих наук.

Ключові питання теми: До найважливіших умінь сучасної успішної людини належать креативність, критичне мислення, вміння ставити і розв'язувати комплексні задачі, взаємодіяти в колективі. Ці навички допомагає розвинути Клуб Молодого Винахідника, перевагою якого, порівняно з традиційними освітніми форматами, є гнучкість, індивідуальний підхід, легкість мотивації. Самі члени клубу шукають цікаві теми і отримують відповіді на свої запитання в ході експериментів з допомогою досвідченішого ментора. Ключовим є дослідницький метод, який розвиває навички та здібності, дозволяє долати кордони між предметами і показує, що помилки цінні тим, що вони вчать вирішувати проблеми. Для обговорення пропонується досвід організації роботи клубів молодих винахідників в Україні, можливості використання сучасних інформаційних технологій та доступного технічного й методичного забезпечення.

Тема 5. П'ять великих викликів/відповідей для сучасного громадянина: ідентичність, пам'ять, культурна спадщина, деколонізація, пограниччя.

Ключові питання теми: Базовим принципом тренінгу є розуміння історії як науки, що вивчає минуле з огляду його присутності в теперішньому і можливого впливу на майбутнє. Говоритимемо про важливість історії та її практичність у житті: Як історія може бути корисною? Яка користь від історії?

Тема 6. Застосування dogme/unplugged teaching під час викладання географії

Ключові питання теми: Воєнний стан вніс зміни у класичний навчально-виховний процес, зробивши його мінливим, позбавленим стабільності, стовідсоткового ресурсного забезпечення та систематичності. В умовах невизначеності викладач будь-якої дисципліни відчуває потребу в забезпеченні учнів, насамперед, ресурсами для навчання. Dogme/unplugged teaching дозволяє варіювати ресурси й способи подачі матеріалу відповідно до актуальних запитів.

Тема 7. Розкриття повного потенціалу освіти: організація якісного освітнього процесу за допомогою Google.

Ключові питання теми: Під час пандемії та війни сучасна освіта зіткнулась із проблемою організації дистанційного та змішаного навчання, організацією синхронного та асинхронного дистанційного навчання, проблемою освітян були вибір платформи та недостатня обізнаність з їх використання. Про переваги та плюси платформ для дистанційного навчання

Тема 8. Цифрові карти та статистика на уроках географії: нові можливості для аналізу та дослідження. Формування ключових компетентностей учнів у процесі вивчення географії з використанням цифрових технологій.

Ключові питання теми: Вступ. Сучасний урок географії: виклики та можливості цифрової епохи - Актуальність цифрових інструментів у шкільній географії - Роль учителя у формуванні ключових компетентностей Цифрові карти як інтерактивний інструмент навчання - Огляд безкоштовних платформ - Створення власних карт. Географічні дослідження в цифровому форматі - Практичні кейси використання в 6-11 класах Використання статистики на уроках географії - Джерела географічної статистики Держстат, World Bank, Our World in Data - Візуалізація даних: графіки, діаграми, інфографіка - Формування навичок аналізу й оцінювання інформації Формування ключових компетентностей через цифрові інструменти - Інформаційно-цифрова, навчально-пізнавальна, соціальна та громадянська компетентності - Інтеграція в освітній процес і підготовка до НУШ - Робота з реальними даними для розвитку критичного мислення

Тема 9. Європейська інтеграція української освіти: політична необхідність і стратегічна інвестиція в майбутнє країни

Ключові питання теми: Українська школа XXI століття формується в умовах європейської інтеграції яка направлена на зближення країн регіону на рівні законів, правил та звичаїв, що існують у суспільстві і тому, відчуває потребу в отриманні практичних знань, умінь, алгоритмів роботи. Навчальний курс створений таким чином, щоб забезпечити спільне бачення проблеми усіма учасниками освітнього процесу. Програма курсу передбачає знайомство з ключовими напрямками євроінтеграції української освіти: гармонізацією стандартів освіти, інтернаціоналізацією освітнього процесу, цифровізацією освіти, підготовкою та розвитком вчителів, та рівним доступом до освіти.

Тема 10. Європейські стандарти освіти: інтеграція у навчальний процес з географії

Ключові питання теми: Українська школа XXI століття формується в умовах європейської інтеграції яка направлена на зближення країн регіону на рівні законів, правил та звичаїв, що існують у суспільстві і тому, відчуває потребу в отриманні практичних знань, умінь, алгоритмів роботи. Навчальний курс створений таким чином, щоб забезпечити спільне бачення проблеми усіма учасниками освітнього процесу. Програма курсу передбачає знайомство з ключовими напрямками євроінтеграції української освіти: гармонізацією стандартів освіти, інтернаціоналізацією освітнього процесу, цифровізацією освіти,

підготовкою та розвитком вчителів, та рівним доступом до освіти.

Тема 11. Інтеграція географії з іншими науками. Практичні приклади уроків і проєктів у 6-9 класах як засіб формування компетентностей учнів.

Ключові питання теми: Розкриття інтеграційного потенціалу географії. Приклади міжпредметних зв'язків із математикою, біологією, історією, фізикою, хімією та інформатикою. Презентація зразків інтегрованих уроків і учнівських проєктів у 6-9 класах.

Тема 12. Проєкти та інтегровані уроки з географії: Як залучати учнів до досліджень і практичних завдань через міжпредметну інтеграцію

Ключові питання теми: Розкриття інтеграційного потенціалу географії. Приклади міжпредметних зв'язків із математикою, біологією, історією, фізикою, хімією та інформатикою. Презентація зразків інтегрованих уроків і учнівських проєктів у 6-9 класах.

Тема 13. Як перетворити урок на простір пізнання. Методи проведення сучасних уроків географії та природничих наук.

Ключові питання теми: Програма передбачає розкриття сучасного розуміння діяльнісного підходу в контексті НУШ, аналіз трансформації ролей учителя й учня в освітньому процесі, ознайомлення з моделлю «учень-дослідник», а також представлення практичних прийомів організації дослідницької, проблемно-пошукової та рефлексивної діяльності на уроках географії та природничих дисциплін. Особливу увагу приділено формуванню в учнів умінь ставити запитання, висувати гіпотези, аналізувати результати та робити усвідомлені висновки.

Тема 14. Smart-Tech: від GPS-навігації до управління країнами або чому знання з географії 9 класу НУШ сьогодні актуальні

Ключові питання теми: Програма тренінгу спрямована на подолання розриву між теоретичною географією та реальними технологічними процесами сучасного світу. Зміст охоплює вивчення принципів роботи GPS-навігації, використання ГІС-платформ для управління територіями та аналіз цифрових двійників міст. Педагоги опанують методику використання супутникових знімків для екологічного моніторингу та навчатися будувати STEM-завдання на основі аналізу глобальних ланцюгів постачання. Навчання передбачає роботу з інтерактивними сервісами ArcGIS, Google Earth Engine, MarineTraffic, що дозволяють візуалізувати економічні та демографічні процеси країн світу в режимі реального часу.

Тема 15. Географія майбутнього: ГІС, Big Data та супутниковий моніторинг у 9 класі НУШ.

Ключові питання теми: Програма тренінгу спрямована на подолання розриву між теоретичною географією та реальними технологічними процесами сучасного світу. Зміст охоплює вивчення принципів роботи GPS-навігації, використання ГІС-платформ для управління територіями та аналіз цифрових двійників міст. Педагоги опанують методику використання супутникових знімків для екологічного моніторингу та навчатися будувати STEM-завдання на основі аналізу глобальних ланцюгів постачання. Навчання передбачає роботу з інтерактивними сервісами ArcGIS, Google Earth Engine, MarineTraffic, що дозволяють візуалізувати економічні та демографічні процеси країн світу в режимі реального часу.

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові документи:

1. Закон України Про вищу освіту
2. Закон України Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій
3. Закон України Про дошкільну освіту
4. Закон України Про загальну середню освіту
5. Закон України Про інноваційну діяльність
6. Закон України Про наукову і науково-технічну діяльність
7. Закон України Про наукову і науково-технічну експертизу
8. Закон України Про освіту
9. Закон України Про позашкільну освіту
10. Закон України Про професійно-технічну освіту
11. Концепція розвитку післядипломної освіти в Україні
12. Національна доктрина розвитку освіти
13. Положення про державний вищий навчальний заклад
14. Положення про дистанційне навчання
15. Положення про інститути післядипломної педагогічної освіти
16. Положення про організацію навчального процесу
17. Постанова кабінету міністрів України від 28.03.2002 № 379 Про затвердження Державної програми "Вчитель"

Основна література:

1. Бех І. Д. Рефлексія у духовному «Я» особистості. Рідна школа. 2011. №8-9.
2. Бзовська Л., Ковнацька Р. Навчаємося через гру. Добірка ігрових вправ для учнів І-ІІІ класів. Львів : ЛМГО «Центр освітньої політики», 2020. 304 с.
3. Бізнес-планування: навч. посіб. / Т.Г.Васильців, Я.Д.Кочмарик, В.І.Блонська, Р.Л.Лупак. Київ: Знання, 2013. 207 с.
4. Богомольний Б.Р., Кононенко В.В., Чуєв П.М. Медицина екстремальних ситуацій: навч. посіб. Одеса: Одеський держ. мед. ун-т, 2001. 412 с. URL: <https://bit.ly/3VurpwoI>
5. Бондар О. В. Ситуаційний менеджмент : навч. посіб. 2-ге вид., перероб та доповн. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 388 с.
6. Гуревич Р. С., Скупий О. М. Інформаційно-комунікаційні технології у підготовці майбутніх учителів. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовчій фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : [зб. наук. пр.] / АПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих АПН України, Вінниць. держ. пед. ун-т ім. Михайла Коцюбинського. Київ, Вінниця : Планер, 2009. С. 33-36.
7. Даниленко Л.І. Національно-патріотичне виховання учнів на уроках біології: метод. посібник / Л.І. Даниленко, С.О. Гончаренко, Т.В. Громова та ін. Черкаси: КНЗ «ЧОІПОПП Черкаської обласної ради», 2017. 79 с.
8. Денисенко О. Накази з кадрових питань : оформляємо без помилок І Олександр Денисенко // Практика управління закладом освіти. -2022. - № 1. - URL: <https://rn.edirshkoly.mcfr.ua/945958?forccDeviceTypec^l>
9. Державний стандарт базової загальної освіти : постанова КМУ від 30.09.2020 № 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text>
10. Державний стандарт початкової освіти : постанова КМУ від 21.02.2018 № 87 (у редакції постанови КМУ від 24.07.2019 №688). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF>
11. Дитяча та юнацька психотерапія. Теорія і практика в сучасних наукових дослідженнях / За заг. ред. Г. Католик. Колективна монографія. Львів : Астролябія, 2012. 312 с.
12. Для творчості дитини вірші, пісні, картини. Метод. посіб. / авт.-уклад.: Т.О.Піроженко, А. С. Шевчук. Київ : Вид. Дім «Слово», 2017. 128 с.
13. Етика ділового спілкування : навч. посібник [Воронкова В.Г. Беліченко

- А.Г., Мельник В.В., Ажажа М.А.]. Київ: Магнолія, 2006, 2019. 312 с.
14. Збірник документів по організації позашкільної освіти. Київ. 2002. 444с.
 15. Зеленська Л. Д. Мовно-комунікативна компетентність учителя-коуча, ментора, тьютора, фасилітатора (на прикладі програми «Освітологія»). Молодь і ринок. № 9(195). 2021 С. 16-20. 28.
 16. Зцілення травм війни: психосоціальний аспект / автор-упор. Т. Артеменко. Черкаси: КНЗ «ЧОІПОПП Черкаської обласної ради», 2022. 80 с. URL: <http://oiporpp.ed-sp.net/?q=node/76861>
 17. Інноваційні технології в сучасному освітньому просторі: колективна монографія / За заг. редакцією Г. Л. Єфремової. Суми : вид-во «СумДПУ імені А. С. Макаренка», 2020. 444 с.
 18. Костюк А. В. (2014). Емоційний інтелект та шляхи його розвитку. Науковий вісник Херсонського державного університету, 2014. № 2. С. 85-89.
 19. Крижанівський В.В. Використання компетентнісно орієнтованих завдань на уроках географії. Педагогічний вісник, 2019. № (2)96. С. 20-21.
 20. Крижанівський В.В. Географічна освіта: особливості організації навчальної діяльності. Педагогічний вісник, 2020. № (3)101. С. 45-48.
 21. Крижанівський В.В. Компетентнісний потенціал географії. Педагогічний вісник, 2019. № (3)97. С. 34-36.
 22. Крижанівський В.В. СТЕМ-географія: навчально-методичний посібник. Частина 1. Черкаси: КНЗ «ЧОІПОПП ЧОР». 24 с.
 23. Крижанівський В.В. Упровадження stem-елементів у шкільну географічну освіту. Педагогічний вісник, 2021. № (3)105. С. 34-35.
 24. Ломакович С.В., Панченков О.А., Терещенко В.М. Участь у проєкті PISA як потенційна можливість побачити вітчизняну освіту без «прикрас». Вісник. Тестування і моніторинг в освіті. 2015. № 11-12. С. 19-23. URL: <http://surl.li/edkle>
 25. Наказ МОНУ № 1313 «Деякі питання організації та проведення супервізії» від 18 жовтня 2019 р. 2020 р., № 69, Т. 1. С.73.
 26. Нова Українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://bit.ly/3cp4kEx> (дата звернення 14.05.2020).
 27. Овчаренко О.П., Лазар А.П., Матюшко Р.П. Основи радіаційної медицини: навч. посібник. Одеса: Одес. держ. мед. ун-т, 2002. 208 с.
 28. Онопрієнко О. Нова українська школа : інноваційна система оцінювання результатів навчання учнів початкової школи : навчально-методичний посібник. Харків : Вид-во «Ранок», 2021. 208 с.
 29. Освітня програма навчального закладу. URL: <https://bit.ly/3ckLjDp>
 30. Про деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників : Постанова КМУ від 21.08.2019 № 800 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ від 27.12.2019 №1133). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#Text>.
 31. Про затвердження Типової програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників з розвитку цифрової компетентності: наказ МОН України від 10.12.2021 № 1340. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://bit.ly/3XRhd0W>
 32. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 05.12.2015 № 389-VIII-XII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 28, ст. 250. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
 33. Робінсон К. Школа майбутнього. Революція у вашій школі, що назавжди змінить освіту. / переклад з англ. Г. Лелів. Львів : Літопис, 2016. 258 с.
 34. Розвиваємо громадянські компетентності : другий клас / під заг. ред. Н.Бібік, Н.Софій. Київ, 2019. URL: http://www.ussf.kiev.ua/images/project-50/2class_5-Vartist_4.pdf
 35. Санітарний регламент для закладів загальної середньої освіти : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 25.09.2020 №2205, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 10.11.2020 за №1111/35394. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1111-20#Text>

36. Сеїтосманов А., Фасоля О. Нова школа у нових громадах : посібник з ефективного управління освітою в об'єднаних територіальних громадах. Київ, 2017. 128 с.
37. Скрипник М. І. Технології професійного розвитку педагогів: методичний poradник. Київ, 2016. 231 с.
38. Стіл Дж., Мередіт К., Темпл Ч. Методична система «Розвиток критичного мислення у навчанні різних предметів»: Підготовлено для проекту «Читання та письмо для розвитку критичного мислення» / Науково-методичний центр розвитку критичного та образного мислення «Інтелект». Київ: Міленіум, 2001. 104 с.
39. Супервізія : професійна підтримка і професійний розвиток педагогів : poradник для супервізорів (наставників). - URL : <http://www.ussf.kiev.ua/images/news/2019.09.18/%D0%A1%D1%83%D0%BF%D0%B5%P1%80%P0%B2%P1%96%P0%B7%P1%96%P1%8F.pdf>
40. Теорія та практика змішаного навчання : монографія / В. Кухаренко та ін. ; за ред. В. Кухаренка. Харків : Міськдрук, 2016. 284 с.
41. Тимошко Г. М. Особливості розвитку організаційної культури керівника в системі управління загальноосвітнім навчальним закладом. Вісник післядипломної освіти : зб. наук. пр. / ред. кол.: О. Л. Ануфрієва та ін. Київ, 2005. Вип. 3 (16). 2011. 588 с.
42. Типове положення про проведення супервізії впровадження Концепції «Нова українська школа» / уклад. : Клокар Н.І., Нікулочкіна О.В., Київ, 2018. 6 с.
43. Траутманн, Франц. Керівництво по інтервізії. Інститут Трімбос (Інститут психічного здоров'я і залежностей Голландії). Управління ООН по наркотикам і злочинності. Проектне Бюро в Балтійських країнах, 2010. 18 с.
44. Удовиська Т. А. «Кліпове мислення» молоді: особливості прояву у процесі навчання (до постановки проблеми). Вища освіта України : теорет. і наук.-метод. часопис. Вип. 31. Т. VIII (50). Інститут вищої освіти НАПН України, 2013. 407-416.
45. Управлінське лідерство : виклики сьогодення : колективна монографія ; за заг. ред. В. В. Толкованова. Хмельницький : ПП Мельник А. А., 2013. 600 с.
46. Урок, що розвиває критичне мислення. 70 методів в одній книзі: навч.-метод. посіб. / О.І. Пометун. Київ, 2020. 104 с.
47. Фінансова просвіта. Фонд гарантування вкладів фізичних осіб. URL: <https://www.fg.gov.ua/finansova-prosvita>
48. Цікава географія після уроків / В. М. Андреева, Харків: Видавнича група «Основа», 2007. 160 с
49. Чернов Б.О., Корнеев В.П. Методи навчання географії в школі. Київ, 173 с.
50. Юр'єва Г. В. Компетентнісний підхід у навчанні Географія, 2018. № 19-20 (359-360). С. 14-17.
51. DLL 10: DaF für Jugendliche: Deutsch als Fremdsprache.Klett Sprachen GmbH, 2016. 199 s.
52. European Diploma in Psychology: Draft Proposal prepared for consultation from the EuroPsy2 Project Group. Version 2.7 revised. October 2003. URL: <http://www.europsy.eu.com>

Додаткова література:

1. Василенко І. Ю. Тренінг розвитку творчого мислення. Обдарована дитина. 2004. № 5. С. 52-55.
2. Все для школи: графіка, оформлення, дизайн. URL: <http://all-for-schools.blogspot.com>
3. Євтух М. Б., Пінковська Е. А., Черкашина Т. В. Методики особистісно-професійного самовдосконалення суб'єкта педагогічної діяльності на засадах самопізнання : навч.-метод. посіб. : для педагогічних працівників. Черкаси : Видавець Чабаненко Ю. А., 2015. 400 с.

4. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 р. № 5403-VI. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 34-35, ст. 458.
5. Організація і методика соціально-педагогічного тренінгу : методичні рекомендації. Уклад. О. М. Шевчук. Умань, 2010. 37 с.
6. Ощепко Т.В. Професійна компетентність керівника загальноосвітнього навчального закладу. URL: <https://bit.ly/3vbYTQA>
7. Про затвердження Положення про організацію оповіщення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій та зв'язку у сфері цивільного захисту : Постанова КМУ від 27.09.2017 №733. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/733-2017-%D0%BF#Text>
8. Самооцінювання закладу освіти: ефективний інструмент підвищення управлінської діяльності. URL: <https://bit.ly/3wUZ8lt>
9. Северинова А.М., Якуша Л.Г. Фізика на кухні. Експеримент в домашніх умовах. Програма курсу за вибором з фізики для 8 класу. Черкаси: ЧОППОП, 2021. 16 с.
10. Степико М. Т. Українська ідентичність: феномен і засади формування : монографія. Київ : НІСД, 2011. 336 с. URL: <https://bit.ly/3uQpsxT>
11. Стрельніков В. Ю. Роль емоційного інтелекту у забезпеченні здоров'я людини. Постметодика, 2010. № (6)97. С. 15-21.
12. Супервізія: професійна підтримка і професійний розвиток педагогів : поради для супервізорів (наставників). USAID, 2018. 60 с.
13. Boissard P. L'évaluation formative: un outil de progression. URL: <http://surl.li/ealag>
14. Increasing motivation through students setting goal. URL: <http://surl.li/eakxv>
15. What Is Flipped Learning? URL: <http://surl.li/eakyu>